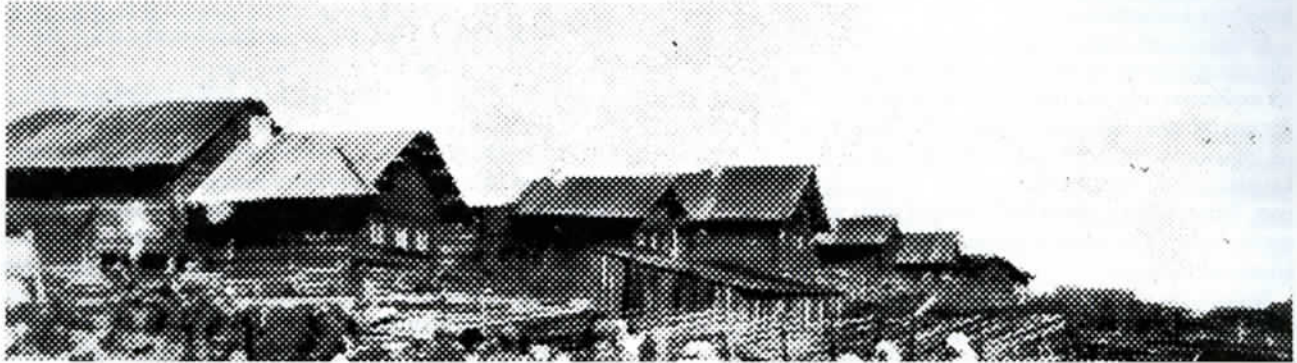

Pälväjärvi — poltettu kylä vanhassa Porajärven pitäjässä

Pälväjärven kylän yläsen rivin talot vasemmalta lukien: 1) Kontrosen Jyrkin pojan Jelin talo, 2) Mihailin Ibun ja Iljan talo, 3) Miikkisen Miikkulan talo, 4) Il'äsen-Kalinin talo, 5) Kontrosen Jyrkin pojan Vasilin talo, 6) Il'ästen peltoaitta.

Pälväjärven kylä, asujille Pälvärvä, kuului Porajärven pitäjään, juuri siihen pitäjään, jonka kuulumisesta Suomeen alettiin riidellä 1617 Stolbovan rauhanteossa. Eikä riita koskaan päättynyt. Se pulpahti esille niin Tarton rauhaneuvotteluissa 1920 kuin vaihtotarjouksena 1939. Pitäjä oli Suomen naapurina. Lännessä oli rajana Suojärvi, pohjoisessa Repola, idässä Paatene ja etelässä Mäntyselän pitäjän Lintajärven kylä.

Riidan aiheet

Pälväjärven kylän on tuonut tietoisuuteen professori Arvi Korhonen kirjassaan "Suomen itärajan syntyhistoria". Siinä hän käsittelee hyvin laajasti rajariitaa ja kertoo, kuinka venäläinen rajakomissio asui Pälväjärven kylässä ja ruotsalaiset neuvottelijat vuorostaan Porajärven kirkonkylässä. Neuvottelut käytiin "ei kenenkään maalla" kylien puolivalissa, siis Valasmon rautaruukin tienoilla.

Rajaneuvottelut kestivät monta vuotta. Riitaa käytiin, kun ei päästy yksimielisyyteen Käkisalmen läänin rajasta. Mainitun läänin sai Ruotsi Suomeen kuuluvaksi Stolbovan rauhassa. Lääni oli silloin suuri. Se käsitti Viipurin läänin lisäksi myös nykyisen Pohjois-Karjalan läänin. Ruotsalaisilla oli riittävästi todisteita Porajärven kuulumisesta Käkisalmen läänin, joista mainittakoon:

- Porajärven ja Repolan maa-alueet omisti Käkisalmen läänin kuuluva Valamon luostari, joka oli saanut maat perintömaina.
- Porajärven asukkaat maksoivat — sovinnolla ja uhaten — veronsa Käkisalmen läänin, Valamon luostarille. Veronmaksun todisti myös venäläisten oma veroluettelo, jonka ruotsalaiset olivat saaneet haltuunsa Novgorodista.
- Porajärven kuulumisen Käkisalmen läänin muistivat myös suojärveläiset, kun todistivat: Vanha raja kulki ennen Suojärven pitäjän Unusjärveltä Irstajokea pitkin lähelle Kostamuksen kylää ja sieltä Suununjokeen. Suojärveläisten heinämaat olivat Porajärven puolella lähellä Kostamuksen kylää.

Venäläiset eivät hyväksyneet esitettyjä todistuksia. Erittain voimakkaasti he vastustivat Suununjoen ottamista raja-

joeksi. Joki olisi "sotatie" Ääniselle ja sen hyväksyminen rajaksi olisi merkinnyt myös Repolan kuulumista Suomeen.

Ruotsi luopuu Porajärven pitäjästä

Ruotsilla oli sotasuunnitelmia Puolan ja Riian suunnalla. Siellä oli kyseessä suuremmat arvot, joten he luopuivat oikeuksistaan Porajärveen. Raja määrättiin venäläisten halumaan paikkaan, noin 20 kilometriä länteen Pälväjärvestä Suojärven suuntaan, Leppäojalle. Näin kielellinen ja rodullinen kansanosajettiin kahteen valtakuntaan kuuluvaksi.

Mielivaltainen rajaratkaisu jäi "kiveksi kenkään". Yli kolmensadan vuoden ajan on se hangannut päättäjien jalkoja. Tarton rauhaneuvotteluissa 1920 olivat vastakkain riita-alueet tai Petsamo. Petsamo voitti. Viimeksi 1939 "kiven hankaukseen" kyllästyi Josef Stalin. Hän tarjosi alueita Suomelle eikä nuukaillut, kun olisi antanut kaksi kertaa enemmän maata kuin mitä vastikkeeksi halusi Karjalan kannakselta.

Pälväjärven kylä

Pälväjärvi oli Suununjoen rannalla. Joki alkoi Repolasta ja virtasi Aunuksen halki laskien Kontupohjan eteläpuolelle Äänisjärveen.

Kylän talot olivat kahdessa rivissä joen suuntaisina. Oli yläne- ja alainerivi. Maantie Repola-Porajärvi-Lintajärvi kulki talorivien välissä. Kirkkoa kylässä ei ollut, tsasouna sen sijaan joen rannalla, alaisessa rivissä.

Joki oli kyläläisille tärkeä elinhermo. Siitä saatiin kalat. Se myös toimi kulkuväylänä ja työn antajana. Jokea pitkin noudettiin talviheinät ja -puut. Joen varret olivat tärkeitä heinämaita. Luonnonniittyalue ylti kymmenkunta kilometriä Lintajärven suuntaan.

Uitot antoivat työtä. Tukkisuma toisensa jälkeen uitettiin jokea pitkin aina Repolasta Äänisjärveen. Miehet pääsivät uittohommiin ja lapset hakivat ylimääräiset hernerokkannokset hartsavokokeilta.

Näistä kokeista on jäänyt sanontakin elämään. Kerrotaan, kun kaitajärveläinen Mahon Johora toimi kokkina, niin hän oli hyvin uninen. Keitti hernerokan ja nukahti. Uittoväki tuli

murkinalle, söivät ja lähtivät, Johora jäi nukkumaan. Illalla tulivat uittomiehet uudelleen syömään. Johora vielä nukkui, mutta heräsi kesken syönnin ja lausui: "Onnuako virvahin." "Kehnon virvahtaja, kaiken päivän magait", vastattiin. Tämän jälkeen jokainen kauan nukkunut kuuli: "Virvahit, kui Maho Johora."

Aleksanteri Borisov, Prääshä, on Pälväjärven vanhin elossa oleva asukas.

Pälväjärven kylän karjalaisuus

Kylän asukkaat olivat karjalaisia. He säilyttivät puhekiellessään karjalaiset nimet, vaikka virallinen taho lisäksi nimien loppuun -jeffit ja -koffit. Kylän vanhin elossa oleva asukas, Aleksanteri Borisov, Prääshä, muistaa jokaisen talon ja luettelee asujien nimet:

Semoiset 2 taloa, Makkoset 3 taloa, Kandoiset-Borissaiset 5 taloa kuuluivat: Mikalle, Jekoilille, Paushulle, Jelin Mikille ja Jelin Mikin Vanulle, Hakaset, Makoiset, Mihalaiset, Mikiset, Kaliset, Isakkaiset, Ondreiset, Sakuset, Hilippäiset, Jormoiset 2 taloa, Mishaset, Feodorat, Ievaset, Hodeiset ja Kirssoset.

Aleksanteri muistaa kylän ympäristön paikannimet, nekin olivat karjalaiset. Kyntämässä käytiin Hautaniemen-, Mikkosinan- ja Korkkapelloilla. Heinälle mentiin Metsäniemeen, Krinkunvuaraan, Pörsään ja Lamminniemeen. Hyvät marjapaikat olivat Vitsavuarassa, Karikankankahalla, Kelovuarassa ja Mustavuarassa. Lohkoisuolla käytiin katso-massa, onko kurkia suolla ja ovat muuroit kypsyneet hilloiksi. Kalaisat onkipaikat löytyivät Järvenpiän-, Morkotin-tai Iblismankosken pyörteissä.

Kylän karjalaisuudesta on vielä saatu sodankin jälkeen kielinäytteitä. Vuoden 1875 tienoilla syntynyt Jelin Mikin Vanjun äiti kertoi näin: "Ni ainavuo sanua veñua en maltan. Vasta kui Siberih työnnytteti, siel opassuin. Nygöi jo leibäpala maltan ostua."

Myös Ruotsiin siirtyneet pakolaiset ovat muistelleet karjalaisuuttaan. He kertoivat venäläiseen kouluun menostaan näin: "Kui mänimmö veñalaseh kouluh, siit pidi oma kieli kavottua. Lehmä pidi muuttua koronaksi, parda porodaksi da kirves toporaksi. Vuonna 1919 alkoivat suomenkieliset koulut. Silloin saimme takaisin lehmän, parran kuin kirveenkin. Koulun jälkeen seurasi pako Suojärvelle. Siellä kieli ei tuottanut vaikeuksia, kanta-asukkaiden kanssa murre oli samaa. Belajevin herrojen kanssa puhuttaessa piti muistaa "tsomendua". Heillä ei ollut akkoja, vaan rouvat, eikä tietuo, vaan heila.

Uskontoasioihinkaan ei tullut muutoksia, vaikka uskonnon nimi vaihtuikin. Porajärvellä olimme blahoslaunoit, Suojärvellä kreikkalaiskatoliset ja Ruotsissa jo ortodoksit!"

Pälväjärven koulut ja runoperinne

Koulutoiminnasta tiedot ovat puutteelliset. Se tiedetään, ettei vuoden 1890 tienoilla koulua kylässä vielä ollut. Borissan Jyrki lähetti bunukkansa Lintajärvelle kouluun. Veljesten koulumatka ei mennyt hukkaan. Sekä Mika että nuorempi veli Jekoi Borissainen mieltyivät koulutovereihinsa niin hyvin, että kummastakin tuli Lintajärven Vahrosten vävyt. Aikuistuttuaan Mika toimi kylän kauppiana ja Jekoi metsäntartijana.

Myös Pälväjärven runoperinne näyttää olleen Borissan Jyrkin vastuulla. Hänen tyttärtään Okkua laulatti Kaarle Krohn vuonna 1884. Myös Jyrkin pojan Jelin poika Mikki tunnettiin hyvänä runonlaulajana. Mikki elätti perheensä suutarina. Hän kiersi kylästä kylään. Sununsuussa keuhuttiin, kuinka Mikki yöt kaiket ompeli, ähki, brähki da orasel jähki sekä pajuloi pajatti.

Maailmansodan aikana on koulu kylässä ollut. Edellä

Suojärveltä muuttaneen Borissan Jyrkin bunukoi-ta: Mika, Jellessei, Pavel ja Polja Larkkonen.

Pälväjärven kylän tsasouna.

Pälväjärven kylän alasen rivin talot: vas. 1) Semoisen Peshan talo, 2) Mikkisen Miikkulan talo, takana, 3) Ievan Vasjan talo, 4) Hodisen Iban talo, 5) Jormosen Prokon ja Vasjan talo.

mainittu Jekoi kuoli Petroskoin sairaalassa. Tiedon omaisille kirjoitti Pälväjärven kylän opettaja.

Porajärvi liittyy Suomen suojelukseen

Ensimmäinen neuvottelu Pohjois-Aunuksen kuntien itsenäistymisestä omaksi autonomi-alueeksi käytiin helmikuun 11.—24. päivinä 1918 Povenstan semstovokokouksessa. Mukaan lupasivat lähteä Rukajärven, Paateneen, Mäntyselän, Repolan ja Porajärven kunnat. Suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut. Rukajärvi jäi seuraamaan tapahtumia Vienassa ja Mäntyselkä siirtyi yhteistyöhön Keski-Aunuksen kanssa.

Repolalla ja Porajärvellä oli yhteistyösopimus, jonka mukaan molemmat päättivät liittyä Suomen suojelukseen. Repola teki päätöksensä 1918 ja myös sen toteutti. Porajärvi teki päätöksensä 1918, mutta ei voinut sitä toteuttaa, kun vierasta sotaväkeä oli pitäjässä. Vuonna 1919 päätös toteutettiin, kun repolalaiset kävivät ajamassa sotilaat. Samalla vauhdilla repolalaiset puhdistivat myös Lintajärven, joka kuului vähän aikaan Suomeen.

Suomen hallitus perusti Itä-Karjalan toimituskunnan, joka otti vastuun Suomen suojelukseen liittyneiden Repolan ja Porajärven kuntien asiain hoidosta. Taloudellisesti kunnat halusivat pysyä itsenäisinä, vaikka muuten noudattivat Suomen lakeja.

Kouluasiat toimituskunnassa hoiti kirjailija Iivo Härkönen. Hyvin lyhyenä aikana hän perusti suomenkieliset koulut Repolaan ja myös Porajärvelle, missä syksyllä 1919 alkoi toimintansa peräti 15 suomenkielistä koulua.

Pälväjärven koulu toimi Kontrosten vanhassa talossa. Vuosina 1919—20 oli opettajana suistamolainen Anna Jekonen ja vuosina 1920—21 repolalainen Maria Larinen. Maria oli Repolassa toimineen alkukouluseminaarin ensimmäisen luokan oppilas. Koulun johtokunnan puheenjohtajana toimi maanviljelijä A.F. Makkonen, sama mies, joka edusti

Porajärven kuntaa Povenstan semstovokokouksessa.

Suomenkieliset koulut toimivat Tarton rauhansopimukseen saakka. Silloin 14.10.1920 Suomen hallitus antoi käskyn sulkea koulut ja palata Suomeen. Valtioneuvos E.N. Setälän johtama Pro Carelia-seura ilmoitti, ettei Tarton rauhansopimus kiellä kansankielistä opetustoimintaa. Seuran tuella koulut aloitettiin uudelleen. Ne toimivat helmikuun 1921 loppuun. Silloin löytyivät moiset lakipykälät, jotka menivät yli Tarton sopimuksen. Koulut piti lopullisesti sulkea.

Hyvästi Pälväjärvi

Vuonna 1921 jättivät hyvästit kylälle niin suomalaiset kuin Suomeen siirtyneet pakolaisetkin. Kun sanottiin hyvästi, niin silloin ei vielä tiedetty, että olisi pitänyt sanoa — hyvästi ja iäksi. Pälväjärven kylää ei enää ole. Satoja vuosia toiminut kylä lopetettiin hyvin nopeasti. Se ei kestänyt suunnittelutaloutta.

Valasmon rautaruukin asuntoja. Valasmo oli Porajärven ja Pälväjärven kylien puolivälissä. Täällä neuvoteltiin Stolbovan rauhasta.